

Examensarbete 15 hp

Lärarexamen

2009

Karin Westberg
Madeleine Wittmark

Musikglädje, material och gemenskap

Lärares förväntningar på kort fortbildning i
musik

Handledare: Irene Sjögren

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm

Sammanfattning

Syftet med denna undersökning var att granska vad ett antal lärare för barn i lägre skolåldern och personal inom förskolan, som saknar högre utbildning i musik, har för förväntningar på korta fortbildningskurser i musik. Vilka är de huvudsakliga målen med att gå en sådan kurs, finns det en medvetenhet om läroplanens mål för ämnesintegrering i skolan och vad vill deltagarna få med sig tillbaka till sin egen undervisning? Arbetet har byggts på kvalitativa intervjuer med sex personer i den valda målgruppen. Inom litteraturen gör sig ofta negativa röster hörda angående korta fortbildningskurser. De anses inte vara meningsfulla för skolans långsiktiga utveckling. Dock visade våra intervjuer att deltagarna anpassar sina förväntningar efter kursens längd och är till stor del mycket positiva till korta fortbildningskurser i musik. De intervjuades mål med fortbildningen var främst att få ett väl dokumenterat material med repertoar och övningar som de kan direktöverföra till sin egen undervisning, samt att få personlig stimulans och känna gemenskap. Vi har dragit slutsatsen att kort fortbildning kan vara meningsfull, inte minst för lärares personliga utveckling och stimulans. Vi tror att kort fortbildning kan ha sin givna plats i skolan, främst med motivationella effekter.

Nyckelord

Fortbildning, kompetensutveckling, lågstadiet, lärande, musikundervisning, stimulans, vidareutbildning, ämnesintegrering.

Innehållsförteckning

BAKGRUND	1
SYFTE	2
LITTERATURGENOMGÅNG	2
VIKTIGA BEGREPP	2
<i>Fortbildning</i>	2
<i>Kompetens</i>	3
<i>Livslångt lärande</i>	3
<i>Ämnesövergripande fortbildning</i>	3
FORTBILDNING	4
<i>Regeringen satsar på fortbildning</i>	4
<i>Varför fortbildning och vad har det för effekt på individnivå?</i>	5
<i>Vem fortbildar sig?</i>	5
MUSIKENS ROLL I UNDERVISNINGEN I ANDRA ÄMNER ÄN MUSIK	5
ÄMNESINTEGRERING ELLER ÄMNESSEPARERING?	7
<i>Ämnesintegrering enligt Gardner och Björkvold</i>	8
<i>Tillämpning av ämnesintegrering – vad krävs?</i>	9
METOD	9
RESULTAT	11
ANALYS	17
TOLKNING OCH SLUTSATSER	19
DISKUSSION	19
TANKAR KRING UNDERSÖKNINGEN	19
<i>Problem vid urval och omorganisering av undersökningen</i>	19
<i>Vilken roll spelar urvalet?</i>	20
TANKAR KRING FORTBILDNING	20
<i>Vari ligger missnöjet på korta fortbildningskurser?</i>	20
<i>Korta kontra långa fortbildningskurser</i>	21
<i>Finns det behov av ett nytt begrepp inom fortbildning?</i>	21
<i>Intressant område för framtida forskning</i>	22
REFERENSER	23
LITTERATUR	23
WEBBSIDOR	24
BILAGA	25
INTERVJUFRÅGOR	25

Bakgrund

Vi som har skrivit detta arbete har båda, under praktikperioderna i vår utbildning upptäckt att det finns intresse för ämnesintegrerande arbete ute i skolorna. Vår upplevelse är att fler och fler "vanliga lärare" får upp ögonen för vad praktisk-estetiska ämnen kan tillföra övrig undervisning. Parallellt med våra studier har vi tillsammans med två medstudenter bildat *Ensemble Yria*, en frilansgrupp vars verksamhet är både konstnärlig och pedagogisk. Just nu arbetar vi med ett helhetskoncept (*Längre än längst*) som består av en musikteaterföreställning, notbok, CD-produktion och workshop med målgruppen barn 6–10 år, på tema rymden. Det utgivna materialet är tänkt att passa både rent musikpedagogiskt arbete och som ett ämnesintegrerande material för undervisning om rymden för barn i de lägre skolåldrarna. Vår förhoppning är att utöka vår verksamhet till att även erbjuda fortbildning för lärare inom ramen för *Längre än längst*.

Den här studien handlar om fortbildning i musik och fokuserar på korta fortbildningskurser. Med en kort kurs menar vi en kurs som endast pågår under en till två dagar. Det kan till exempel vara en föreläsning, en kvälls- eller helgkurs eller en studiedag. Vi har begränsat vår undersökning till lärare som arbetar med de tidiga skolåren och förskolepersonal som saknar högre utbildning i musik och som deltagit i minst en kort kurs i musik. Vi valde denna målgrupp eftersom *Längre än längst* riktar sig till barn i lägre skolåldern och deras lärare. Det är alltså denna lärargrupp vi hoppas kunna arbeta med i framtiden.

Forskning visar att missnöjet med korta fortbildningar, såsom studiedagar är stort (Madsén, 1994; K. Malmberg, personlig kommunikation, mars 2009; U. Wiklund, personlig kommunikation, februari 2009). Kortkursernas kostnadseffektivitet, relevans och påverkan i långsiktigt utvecklings-arbete av skolans undervisningsform ifrågasätts av både kursdeltagare, uppdragsgivare och politiker. Vi undrar vad deltagarna som ändå väljer denna typ av kompetens-utveckling förväntar få med sig tillbaka till sin egen undervisning. Vilka behov har lärarna och vad vill de få ut av fortbildningen? Vilka förkunskaper har de i musik och har de gått många liknande kurser? Finns det några gemensamma nämnare för lärare som söker sig till denna typ av fortbildning? Vad ska en meningsfull och användbar fortbildning innehålla? Inspirerar den bara i stunden, eller kan läraren ha nytta av kursen långsiktigt i den egna undervisningen – i sådana fall hur och vad?

Det spelar naturligtvis roll hur lång en kurs är. En längre fortbildning ger möjlighet till en mycket mer djupgående kunskap och färdighetsträning än en kort kurs. Frågan är om det kan kännas meningsfullt och inspirerande med en orienteringskurs även om det bara handlar om några timmar? Måste man träffas flera gånger för att det ska ge något till den egna undervisningen? Det finns förmodligen inget enkelt och övergripande svar på dessa frågor men det finns kanske några återkommande svar som kan leda till en ökad förståelse av hur lärare för de tidiga skolåren och personal på förskolan resonerar kring kort fortbildning.

Vår egen erfarenhet av detta ämne är knapp. Ingen av oss har vare sig deltagit i någon fortbildning, lett någon eller talat med andra som har fortbildat sig om hur kursupplägg

kan se ut, vad deltagarna förväntat sig av kursen och hur de kunnat tillämpa sina nyvunna kunskaper i sitt eget arbete. Vi vill alltså undersöka vilka förväntningar lärare har på korta fortbildningar eller vidareutbildningar i musik. Då vi delar intresse för detta ämne skriver vi detta arbete tillsammans.

Syfte

Syftet med denna undersökning är att granska vad lärare för barn i lägre skolåldern och förskolepersonal, som saknar högre utbildning i musik, har för förväntningar på korta fortbildningskurser i musik. Vilka är denna grupps huvudsakliga mål med att gå en sådan kurs, finns det en medvetenhet om läroplanens mål för ämnesintegrering i skolan och vad vill deltagarna få med sig tillbaka till sin egen undervisning?

Litteraturgenomgång

Viktiga begrepp

Under denna rubrik vill vi belysa några för denna uppsats viktiga begrepp:

Fortbildning

Fortbildning är en förkortning av fortsatt utbildning. Inom skolväsendet skiljer man mellan fortbildning och vidareutbildning. Fortbildning syftar till att ge personalen kunskaper och färdigheter utöver vad tidigare grundutbildning givit. Vidareutbildning är studier som ger kompetens för undervisning inom andra ämnen eller stadium. (Lundgren, 1996, s. 176)

Enligt dessa definitioner anser vi att termen vidareutbildning speglar bäst den typ av kurs vi fokuserar på. Dock tycks detta inte gälla allmänt. Då vi undersökt kursutbudet på till exempel internet, via hemsidor som lagt upp prospekt och beskrivande säljtexter, visar det sig att termen fortbildning används så gott som uteslutande för att benämna den typ av kurs vi refererar till i vår undersökning. Ta till exempel en kurs i musik som riktar sig till lärare som inte har någon tidigare musikutbildning. ”Inga förkunskaper krävs” heter det allt som oftast. Här borde det rimligen röra sig om vidareutbildning, då undervisning ges inom ett nytt ämnesområde – men ändå är det termen fortbildning som används (se till exempel webbsidor: Alric music, Baloba musik, Barn och sång, Lerum kulturskola, samt Uppsala fortbildning). Vidare, de som använder sig av termen vidareutbildning syftar, vad vi sett, alltid till fortsatt utbildning inom det egna

ämnesområdet. Här verkar det alltså råda en förvirring eller förväxling av begreppen. Dock kan man tänka sig att fortbildning inom musik ofta kan syfta till att bredda kompetensen inom ett ämne med musik som medel och inte som mål. Man utbildar inte i ämnet musik, utan med musik – och i sådana fall rör det sig om fortbildning i ordets rätta bemärkelse. Detta förklarar dock inte varför de egentliga fortbildarna benämner sina kurser som vidareutbildningar.

Några exempel på vad som i litteraturen vägs in som innebörd i begreppet fortbildning är: Studiedagar, temadagar, kurser, utvärdering av arbetet i skolan och andra typer av sammankomster där lärare och annan skolpersonal möts för att diskutera allmän- eller ämnesdidaktiska problem.

Kompetens

I Malmbergs rapport (1997) förklaras begreppet kompetens som en individs potentiella handlingsförmåga i relation till en viss uppgift eller situation. Kompetensen måste relateras till en verksamhet eller arbetsuppgift för att bli intressant. Kompetensutveckling handlar om att utveckla ny eller öka handlingsförmåga hos individer och verksamheter.

Livslångt lärande

Det finns många som försökt sig på att definiera begreppet livslångt lärande. Eftersom vi granskar just lärande i vuxen ålder så tar vi här upp definition av just detta. Bernt Gustavsson (1996), pedagog och kunskapsfilosof, beskriver begreppet efter en litteraturstudie som: "Människan lär sig hela sitt liv, från vaggan till graven, och hon lär sig inom livets alla områden." (s. 50) Han beskriver livslångt lärande som ett integrativt begrepp där lärandet ses i förhållande till olika livsfaser och livsområden. Tanken är att lärandet ska kunna användas produktivt – alltså ska de nya kunskaper man tillgodoser sig användas praktiskt och kontinuerligt. Pensionärers bildning kan alltså ha betydelse för barnbarnens lärande. Gustavsson vill motverka det nedärvda synsättet att det inte går att lära gamla hundar att sitta.

Ämnesövergripande fortbildning

Det finns två huvudgrupper av fortbildning. Den ämnesövergripande, även kallad allmänpedagogiska och den ämnesinriktade fortbildningen. Den allmänpedagogiska fortbildningen definieras av Peter Emsheimer (pedagog och forskare) som "fortbildning som syftar till utveckling av arbetssättet och vari man granskar allmänna frågor av inlärningskaraktär." (Emsheimer, 1994, s. 192) Den ämnesinriktade fortbildningen syftar däremot till en praktisk eller teoretisk ämnesfördjupning.

Fortbildning

Fortbildningens historia inom den svenska skolan sträcker sig troligen tillbaka till mitten av 1800-talet. Det finns mycket skrivet inom detta område och vi har valt att inte behandla svensk fortbildningshistorik i detta arbete, då vi anser att det inte är relevant för vår frågeställning. Läs mer om fortbildningshistoria i bland annat pedagogen Torsten Madséns (1994) antologi *Lärares Lärande – Från fortbildning till en lärande arbetsorganisation* eller i examensarbetet *Skolutveckling, Problemlösning eller Muntration* (Pedersen & Boman, 2007).

Regeringen satsar på fortbildning

I skriften *Ett lyft i karriären* (Skolverket, 2007) beskrivs regeringens satsning på lärarfortbildning under åren 2007–2010. För att höja lärares kompetens satsas 2,8 miljarder kr. Fokus ska ligga på ämnesteorier och ämnesdidaktik. Lärare ges möjlighet att ta tjänstledigt för att studera på högskola och samtidigt behålla större delen av sin lön. Detta är en del i regeringens mer omfattande satsning *Lärarlyftet*. Den typ av fortbildning som prioriteras i lärarlyftet är omfattande kurser som sträcker sig över en längre tid, men studiedagarna finns fortfarande kvar som en del i skolans utvecklingsarbete.

Ulla Wiklund (utbildningsråd på Myndigheten för skolutveckling) och Kristina Malmberg (utredare vid Institutionen för utbildning, kultur och medier, Uppsala universitet) har arbetat med fortbildningsfrågor under en längre tid. Efter samtal med Wiklund angående Malmbergs utvärdering av fortbildning förstår vi att tillfrågade lärare är trötta på "allt hattande" och att det råder en frustration kring fortbildning av det kortare slaget. De tillfrågade lärarna känner inte att korta vidareutbildningar såsom till exempel studiedagar ger särskilt mycket (personlig kommunikation, 23 februari, 2009). Är det då meningsfullt att hålla korta kurser och vad är realistiska förväntningar på fortbildning? Enligt Malmberg syftar fortbildning till att läraren i förlängningen ska få ett förändrat sätt att se på undervisningen och förändra utförandet av den. För att detta ska vara möjligt menar Malmberg att det krävs en långsiktighet med god handledning och kontinuerlig uppföljning och återkoppling till verksamheten inom ramen för fortbildning (personlig kommunikation, mars, 2009).

"Det är få saker som vi satsar så mycket pengar på men som av dem som får ta del av den bemöts med skepsis". Yttrandet fälldes redan under kommunaliseringdebatten, hösten 1989 av dåvarande utbildningsminister Göran Persson. I Madséns antologi *Lärares lärande* diskuterar Ulf Linnell, gymnasielärare och fortbildningspedagog, det rådande missnöjet med studiedagsfortbildning. Det framgår dock att missnöjet riktar sig främst mot den så kallade ämnesövergripande fortbildningen som inte anses tillföra något nytt till det praktiska arbetet i skolan. Enligt utvärderingar menar Linnell annars att nästan alla typer av fortbildningskurser har fått ett övervägande gott mottagande genom åren.

Varför fortbildning och vad har det för effekt på individnivå?

Mycket fortbildning har alltså fått ett positivt mottagande men ändå gör sig kritiken hörd. En orsak kan vara att lärare och skolledare har olika syn på målen med fortbildning. Det råder alltså delade meningar kring fortbildnings syfte. Peter Emsheimers definition av syftet är i linje med Kristina Malmbergs. "Fortbildning bör tjäna syftet att elevernas utbildning förbättras. Fortbildningsmålet för lärare måste vara kopplat till målet för eleverna. Så kan god fortbildning bli ett medel för att förbättra elevernas skola." (Emsheimer, 1994, s. 189) Emsheimer menar att detta synsätt inte är självklart och att det finns de som hävdar att fortbildning är till för lärares skull. Fortbildningsinsatser som syftar till att ge lärarna inspiration och att få dem att trivas bättre tror Emsheimer enbart leder till "en tillfällig upplevelse av behag". Lärarna känner ofta ett behov av inspiration och de efterlyser entusiastiska och medryckande föreläsare. Emsheimer varnar dock för att det inte är säkert att de roligaste insatserna ger upphov till mest förändring av lärarnas arbete. Han belyser att det inte är säkert att lärarna anser att fortbildning ska ge upphov till förändring och att det här råder en målkonflikt mellan skolledare och pedagoger.

Vad ger då fortbildning för effekt på individnivå? Två forskare inom vuxenutbildning, Rönqvist och Thunborg (1996), hävdar att det finns relativt få studier gjorda vad gäller effekterna av personalutbildning. Det är därför svårt att dra några generella slutsatser kring detta. De större utredningar som gjorts har visat på både motivationella effekter, såsom bättre allmänbildning och ökad självförtroende, och arbetsrelaterade effekter, såsom att klara sina nuvarande arbetsuppgifter bättre. De menar att de motivationella effekterna i sig inte är att förringa. Motiverad personal är lättare att få med sig än omotiverad personal och de blir också mer benägna att själva skaffa sig ytterligare utbildning.

Vem fortbildar sig?

Under 2009 sammanställer Malmberg sin forskning i en rapport för Uppsala Universitet. Under september 2008 presenterade hon preliminära slutsatser av sin forskning som går under arbetsnamnet *Nationella strategier för lärares kompetensutveckling*. Några av de preliminära slutsatser Malmberg dragit är att deltagarna ofta är välutbildade, motiverade och erfarna. De flesta är kvinnor med mer än 15 års erfarenhet som lärare (Malmberg, 2008).

Musikens roll i undervisningen i andra ämnen än musik

I uppsatsen *Glädje och gemenskap* (Johansson & Nedemo, 2006) kan man läsa om hur fem klasslärare ser på musiken och dess roll i deras undervisning. "Lärarna säger att de använder sig av musik i andra ämnen, oftast som paus i den övriga undervisningen där musikens funktion blir ett medel för att nå koncentration på lektionerna." En lärare betonar att det hade varit bra med en musiklektör som inspiratör och att musikämnet ibland hamnar i skymundan för ämnen såsom matematik och svenska. "Däremot när musiken används i engelskundervisningen kan en förståelse för lärandet ske, man befäster sina kunskaper med ytterligare ett verktyg." (s. 22) Lågstadielärarna betonar att

de saknar den kompetens som musiklärarna har och att de tyckte att det var bättre tidigare när en kompanjonlärare kom ut och bedrev musikundervisningen tillsammans med dem.

I skolverkets kursplan i musik beskrivs hur musiken "utgör ett viktigt redskap för lärande, rekreation, bearbetning av medvetna och omedvetna intryck" och att den fyller en viktig funktion som "ett gränsöverskridande språk som främjar förståelse och tolerans samt underlättar integration och samverkan i skola och samhälle" (Skolverket, 2000, s. 42).

Ämnets karaktär och uppbyggnad:

Musikämnet kan tjäna som konkret utgångspunkt och stöd för lärande i andra ämnen och för uppnående av skolans övergripande mål. Som stöd för elevens utveckling till självständig förståelse, kunskap och färdighet i ämnet ligger språkämnen nära till hands. Musik och språk bygger på ljudkommunikation och har många beståndsdelar gemensamma. Musik har också nära släktskap med matematik genom att många av ämnets begrepp är matematiskt definierade, alltifrån taktart och rytm till tonart och ackord. (Skolverket, 2000, s. 43)

I Johanssons och Nedemos (2006) undersökning framkommer det att lärarna anser att det finns hinder för att arbeta med musik i skolan. Samma slutsatser har dragits tidigare i en nationell utvärdering från 1989 som publicerats av Skolverket (1994). För stora barngrupper, för lite resurser och brist på personlig ork nämns som exempel på icke önskvärda förutsättningar i lärarnas vardag. En annan orsak som nämns som hinder är att lärarna kan ha för lite utbildning i musik. De menar att fortbildning inom detta område eftersöks bland lärarna.

I Lpo 94 (Skolverket, 2006) kan man läsa om skolans uppdrag:

Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. — — —

Skolan skall främja elevernas harmoniska utveckling. Detta skall åstadkommas genom en varierad och balanserad sammansättning av innehåll och arbetsformer.

— — — I skolarbetet skall de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. ... Eleven ska få uppleva olika uttryck för kunskaper ... Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet. (s. 5-7)

Rektor ansvarar bland annat för att:

– undervisningen i olika ämnens områden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet
– personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt skall kunna utföra sina uppgifter. (s. 17)

Ämnesintegrering eller ämnesseparering?

Man kan tala om två huvudperspektiv eller system inom skola och undervisning – det *separerade perspektivet* och det *integrerade perspektivet*. Pedagogerna Gerd och Gerhard Arfwedson (1993) beskriver dessa perspektiv.

I det *separerade perspektivet* ses skola och samhällen som två skilda saker. Skolan ses som ett, i princip, slutet system vars främsta uppgift är att föra vidare bildnings- och kulturarvet. Varje ämne läses för sig, eleverna arbetar för sig och läraren arbetar enskilt inom sitt ämne. Skolkunskaperna är främst bok- och ämneskunskaper som eleverna inhämtar individuellt. Kunskapen är främst verbal, abstrakt och teoretiskt inriktad och eleven är mottagare av given kunskap i undervisningen. Ord som ofta associeras med detta perspektiv är lydnad, flit, följsamhet och förmågan till reproduktion. Eleverna rangordnas efter sina individuella kunskaper och resultat som kontrolleras genom delmålskontroller.

I det *integrerade perspektivet* integreras skola och samhälle. Till skillnad mot det separerade perspektivet ses skolan i princip som ett öppet system där verksamheten i förlängningen syftar till att förbättra samhället i sig. Här integreras skolämnen (med varandra och med det praktiska livet i och utanför skolvärlden), lärare samarbetar och eleverna samarbetar med varandra och arbetet kännetecknas av bland annat laborativ problemlösning. Skolkunskaperna ses som livskunskap. Förutom baskunskaper (skriva, läsa, räkna) läggs även stor vikt vid emotionell, kognitiv, estetisk, moralisk och kreativ utveckling. Eleven är aktiv kunskapssökare. Ord som associeras till detta perspektiv är engagemang, aktivitet, kreativitet och kritiskt tänkande. Undervisningen sker under demokratiska former där lärarna deltar i elevernas arbete, stödjande och styrande. Rangordning av elever är svårt att genomföra i detta perspektiv då mycket arbete görs i grupp och detta medför svårigheter för betygsättning. (Vad ska lärarna betygsätta? Elevernas förmåga till samarbete, personlig mognad och hur de väljer att lösa problem? Är detta färdigheter som kan eller bör betygsättas?) De pedagogiska greppen inom det integrerade perspektivet är ofta tidskrävande och kräver längre arbetsperioder än i det separerade. Det krävs också att eleverna själva är engagerade och upplever ämnena relevanta och viktiga för att arbetet ska bli meningsfullt.

Gerd och Gerhard Arfwedson skriver att de vill förtydliga att de två skolsystemen de beskriver inte har karaktären av ett ”bra” och ett ”dåligt” system. Tvärtom menar de att det finns ”användbara (och kanske nödvändiga) principer, ståndpunkter och idéer, likaväl som omöjliga eller orimliga (t ex utopiska eller enögda) förslag” inom båda perspektiven. ”Inget av de två perspektiven skulle kunna genomföras i sin helhet i dagens skola utan någon typ av negativa konsekvenser och inget av de två perspektiven har någonsin existerat i renodlad form – något element från det ena återfinns alltid i praktiken i det andra, och vice versa.” (s. 66) Element från de båda perspektiven återfinns i så gott som alla skolsystem, i alla fall i dagens västerländska samhälle – trots att flera element direkt motsäger varandra. ”Man vill t ex varken avstå från de demokratiska strävandena eller från den effektiva förmedlingen av teoretisk kunskap och kulturarv, dikterad av lärare och läroplan.” (s. 67)

Det separerade perspektivet har en lång tradition tillbaka i tiden. Arfwedson och Arfwedson menar att grunden till detta perspektiv lades redan under antiken. Grekerna och romarnas bildningsideal förvaltades inte minst av kyrkan genom många

århundraden. Fortfarande har denna tradition en dominerande ställning i de flesta skolsystems undervisning och organisation. Det integrerade perspektivet har formulerats betydligt senare, bland annat i slutet av 1800-talet, av den amerikanska pedagogen och filosofen John Dewey vars idéer kring utbildning kom att bli grundläggande i bland annat utformandet av den svenska grundskolan på 50-talet.

Det integrerade perspektivet tycks vara lättare att tillämpa i undervisning med barn i lägre skolålder medan de karakteristiska dragen från det separerade perspektivet (som till exempel betygssystem, verbal och teoretisk inriktning, timfördelning och ämnesindelning) vävs in mer i grundskolans högre klasser i den svenska skolan. I så gott som alla skolsystem kan man också se en gradvis förskjutning från ett *öppet* till ett *slutet* system ju äldre eleverna blir.

Ämnesintegrering enligt Gardner och Björkvold

Howard Gardner (1998), utvecklingspsykolog och pedagog, beskriver i boken *De sju intelligenserna* sin teori om att musikaliskt tänkande är en av människans flera typer av intelligens. Han menar att genom att integrera teoretiska och praktiska ämnen med varandra sker en bättre förståelse för lärandet. Gardner menar att det västerländska samhället har värderat de matematisk-logiska och lingvistiska typerna av intelligens högre på bekostnad av de övriga och förespråkar istället en undervisningsmiljö där alla typer av intelligens stimuleras och integreras med varandra.

I *Den musiska människan* (Björkvold, 2005) resonerar författaren bland annat kring ämnesintegreringen i skolan. Han poängterar hur de kreativa processerna, som är vanliga inom de praktiskestetiska ämnena, borde tillämpas även inom andra skolämnen då kreativa processer lär ha en positiv inverkan på lärandet. Som forskare och pedagog menar Björkvold att eleverna i dagens skola uppnår ny kunskap och erfarenhet genom att de får använda sin kreativitet – det musiska. Han anser att skolan borde ta tillvara på och inspireras av barns naturliga inlärningsmetoder och strategier, som de använder sig av i sin verklighet och sitt dagliga liv utanför skolan. ”Därför är det musiska så viktigt för allt lärande i *alla* ämnen, även om de inte i sig är musiska eller kreativa. ... Om vi vill ha ett verklighetsförankrat lärande måste vi starta i upplevelsen. Skolans mål och medel ska kopplas direkt till barnens egen verklighet.” (s. 114)

Björkvold diskuterar vidare musikundervisningen och musikens roll historiskt sett i jämförelse med dagens skola. Bland annat belyser han hur den lutherska religionen förr främjade musiken i skolan. Genom den lutherska religionen var det förr en självklarhet med sång i klassrummet, psalmerna skulle vända barnen mot gud. I och med att detta togs bort försvann också den vardagliga sången i klassrummet till stor del. Det var inte längre självklart att läraren skulle kunna ackompanjera och musiken blev mer och mer segregerad från den övriga undervisningen. Kärnämnen tog över och musiken trängdes tillbaka. ”Alla barn behöver sång som en del av sitt växande som människa. Barnen bör få tillfälle att utvecklas på detta område redan från allra första början, som en del av den totala språk- och kommunikationsutvecklingen.” (Björkvold, 2005, s. 188)

Tillämpning av ämnesintegrering – vad krävs?

Utifrån denna rubrik skulle vi kunna skriva en hel uppsats men vi har valt att inte fokusera på detta utan bara ge ett exempel. I intervjuerien *Blir en annan kraft när man samarbetar* som gjorts vid Malmö högskola undersöker Therése Holm och Hannie Hultin (2008) rytmikintegrering i skolan. Intervjuer gjordes med pedagoger för tidigare skolåren samt rytmikpedagoger. På frågan om vad som skulle göra det lättare att integrera rytmik i skolan svarar flertalet av de tillfrågade pedagogerna att det krävs material och tid för att klara av det. Golvytan är också ett problem för dem. De önskar CD-skivor med färdiginspelad musik, böcker med tips på rytmikövningar som de kan använda i sin undervisning och lite instrument.

Metod

Här presenterar vi vårt val av metod. Detta följs av en beskrivning av undersökningens urval och genomförande.

För vår undersökning om hur lärare för barn i lägre skolåldern och förskolepersonal, som saknar högre utbildning i musik, upplever korta fortbildningskurser har vi valt att använda oss av en kvalitativ, undersökande forskningsmetod genom intervjuer. Intervjuerna har varit semistrukturerade. Vi har ställt samma frågor till alla och uppmuntrat dem till att utveckla sina svar och redogöra för sina tankar kring frågorna. Frågorna har inte alltid kommit i samma ordning och nya frågor har formulerats och ställts under intervjuerna. I förlängningen har detta bidragit till att intervjuerna sett lite olika ut.

Vi har via fortbildningsanordnare och pedagoger som lagt upp sina kursutbud på internet sökt upp lärare som deltagit i kortare fortbildningskurser i musik. Det har varit svårt att få tag på kursledare och ännu svårare att få tillgång till deltagarlistor. Av de få deltagare vi fått kontaktuppgifter till är det ännu färre vi kunnat nå och som dessutom faller inom ramen för vår målgrupp. Två personer har tackat nej på grund av sjukdom. Urvalet har alltså varit ett praktiskt urval. Till slut fick vi tag på sex personer som ställde upp på att bli intervjuade. Vi ville intervjuas lärare som jobbar med de lägre skolåldrarna men som inte är musiklärare. Tre av de sex var utbildade 1–7lärare. En arbetar som resurs, en som vikarie och en som klasslärare på särskola. De andra tre jobbar inom förskolan. Av de intervjuade är alla sex kvinnor från Stockholmsområdet. De har olika utbildning men samtliga jobbar inom förskolan, skolan eller särskolan. Alla har deltagit i olika fortbildningskurser och samtliga har gått minst en kort fortbildande kurs i musik.

Intervjuerna har utförts på Kungl. Musikhögskolan eller på de intervjuades respektive arbetsplatser. Samtliga intervjuer är inspelade med hjälp av bärbar dator, vilket den intervjuade också informerades om i samband med intervjun. Vi valde att göra ljudupptagningar för att vi ville kunna koncentrera oss på samtalen. Ingen hade några invändningar. Intervjuerna har genomförts ostört i lugn och ro med de enskilda personerna och vi har båda varit närvarande vid samtliga intervjuer.

När vi sedan tagit citat från det inspelade materialet, har vi aidentifierat personerna genom att ändra deras namn till fiktiva. De namn som används i arbetet är alltså inte de intervjuades riktiga namn. Intervjuerna är transkriberade ordagrant och sammanställda för att få fram resultatet. Analysen skedde sedan genom noggrann genomgång av det transkriberade materialet.

Resultat

Här följer en tabell över det resultat vi fått genom intervjuerna. Först kommer en tabell över resultatet från intervjuerna med de tre som arbetar inom förskolan, sedan följer en motsvarande tabell för 1–7-lärarna.

	Agda	Beda	Cecilia
1. Utbildning:	Barnskötare (komvux-utbildad), terapibiträde, Montessori (praktisk examen).	Anstaltspedagog.	Barnskötare (gymnasieutbildad).
2. Nuvarande arbete:	Har jobbat på montessoriförskola i 19 år.	Förskola sedan 10 år tillbaka. Dessförinnan dagbarnvårdare i 15 år.	Förskola sedan 21 år.
3. Förkunskaper i musik:	Har spelat dragspel för länge sedan, och i ensemble under sin utbildning.	Spelar diverse slagverk på hobbynivå.	Självlärd, fem ackord på gitarr.
4. Tidigare fortbildning i musik:	Ja, Rytmik, rim och ramsor. Diverse kurser under många års tid.	Djembekurs. Sånger, rim och ramsor. Ukulelekurser.	Två längre gitarrkurser, olika studiedagar med teman som rytmik, instrumentspel och sång.
5. Tidigare fortbildning i andra ämnen än musik:	Bland annat: <i>Språkpåsen</i> och <i>mattepåsen</i> .	Bland annat: <i>LABC – första hjälpen</i> och <i>Skriv smart</i> .	Ja, små kurser i rim och ramsor.
6. Hur deltagaren har fått vetskap om den senaste kursen i musik:	Genom en katalog med kursutbud från kommunen.	Genom en annons.	Beställd studiedag från förskolan.

	Agda	Beda	Cecilia
7. Förväntningar på kort fortbildning i musik:	Hade ej formulerade förväntningar innan kursen men i intervjun framkom att hon uppskattade att få en dokumentation av kursen i pappersform, "lite extra" till sin undervisning och personlig stimulans.	Att lära sig spela instrument.	Vill få nytt enkelt material (repertoar) som hon kan lära ut till barnen och spela instrument (för att kunna ackompanjera i sin undervisning).
8. Hur senaste kursen i musik uppfyllde förväntningarna:	Över förväntan. "Trodde inte att det skulle vara så roligt."	Uppfyllde absolut förväntningarna.	Uppfyllde inte förväntningarna då ledaren inte mötte upp önskemålen om innehåll som ledaren hade uppmuntrat till. Upplevde inte att hon fått respons av ledaren. Svårt att tillämpa materialet då innehållet ej var anpassat för rätt åldersgrupp.
9. Kommentarer på den allmänna upplevelsen av den senaste kursen i musik:	"Helt fantastiskt!" Roliga och spontana ledare. Mycket positivt.	Uppskattar gemenskapen. Betonar värdet av en bra ledare. Var helt "euforisk" efteråt. "Man blev glad, det var jätteroligt."	Inte helt tillfredsställd med hade haft väldigt roligt.
10. Efterlyser i framtida fortbildning i musik:	Att kursen ska ligga på kvällstid så att alla i personalgruppen kan gå samtidigt. Mer rytmik.	Vidare inspiration, utveckling spelteknik. Bygga upp självkänslan för att våga spela i sin undervisning.	Materialet måste vara lätt att ta till sig och vara nivåanpassat för rätt åldersgrupp. Berättarsagor, sådana som "Farbror Fläskkorv".

	Agda	Beda	Cecilia
11. Tillämpning av senaste kursens material i den egna undervisningen:	Har kunnat använda sig mycket av materialet från kursen. Till exempel stövelldans. Ibland har det krävts att anpassa materialet för att passa åldersgruppen hon arbetar med.	Spelar och ackompanjerar barnen på sångsamling.	Knapp. Innehållet var inte riktat till rätt åldersgrupp.
12. Tillämpning av musik-integrering i den egna undervisningen:	Musiksagor, daglig sångsamling och lyssnar på musik vid massage. Skrivdans – förberedande rörelseträning inför skrivandet till inspelad musik.	Nej, arbetar inte musikintegrerat. (Spelar trummor och sjunger med barnen på sångstunden dagligen. Har byggt instrument med barnen. Använder sig av inspelad klassisk musik när barnen ritar.)	Nej, arbetar inte musikintegrerat. (Spelar gitarr och sjunger med barnen på sångstund dagligen. Har byggt instrument med barnen.)
13. Medvetenhet kring musik och ämnesintegrering i läroplanen:	Jobbar en del ämnesintegrerat, dock ej medvetet kopplat till läroplanen.	Ej medveten.	Ej medveten.
14. Övriga kommentarer:	Betonar mervärdet av den gemensamma upplevelsen i personalgruppen. Senaste kursen i musik gav framför allt egen stimulans och glädje.	Mycket nöjd med dokumentationen av den senaste kursen i musik.	Betonar sin uppskattning av dokumenterat material och associerar positivt till fortbildning i musik.

	Dagny	Ellinor	Fanny
1. Utbildning:	1–7lärare i svenska och So. Musik som tillval. Utbildad vid Lärarhögskolan.	1–7lärare i svenska och So. Bild som tillval. Utbildad vid Lärarhögskolan. Ej avslutad Waldorfpedagogisk påbyggnadsutbildning.	1–7lärare i svenska och engelska. Utbildad vid Lärarhögskolan.
2. Nuvarande arbete:	Inom skola i 15 år, nu som klasslärare på särskola.	Som resurs på Waldorfskola. Har många ämnen inom åk 1–6.	Som vikarie i skolan.
3. Förkunskaper i musik:	Hobbymusiker. Piano. Jobbat mycket med musik, bland annat kör och ensemble. Har gjort uppsättningar med barn.	Har stort dans- och musikintresse, särskilt inom folkliga genren. Körsångare sedan många år.	Har spelat mycket piano (hade piano som huvudinstrument på Kaggeholms folkhögskola, musikutbildning).
4. Tidigare fortbildning i musik:	Endast den senaste kursen.	Endast den senaste kursen.	Endast den senaste kursen.
5. Tidigare fortbildning i andra ämnen än musik:	Mest föreläsningar. Kurs i rörlig bild i särskolan. 6 hp.	Nej.	Har gått många kurser inom studieförbund. Mest föreläsningar, inga ämnen nämnda.
6. Hur deltagaren har fått vetskap om den senaste kursen i musik:	Genom en katalog med kursutbud från kommunen.	Genom kursutbud på webbsida.	Läste en annons om kursen i en förbundstidning för lärare.

	Dagny	Ellinor	Fanny
7. Förväntningar på kort fortbildning i musik:	Få sjunga tillsammans med andra. Få roliga tips, metodik och repertoar.	Nytt material i form av sånger, danser och lekar. Gemenskap med likasinnade.	Musikglädje och nytt material till undervisningen i form av sånger och övningar. Kändisarrangören lockade.
8. Hur senaste kursen i musik uppfyllde förväntningarna:	Förväntningarna uppfylldes väl.	Förväntningarna uppfylldes väl.	Mer än väl.
9. Kommentarer på den allmänna upplevelsen av den senaste kursen i musik:	Roligt att sjunga. Fick inspiration till vidare samarbeten.	Härligt att träffa likasinnade. Otroligt roligt. Bra ledare. Bra upplägg när praktiskt arbete varvas med föreläsningar.	Mycket positivt. Mycket nöjd med material och ledarna som var sprudlande. ”Suveränt upplägg!”
10. Efterlyser i framtida fortbildning i musik:	Efterlyser tips och metodik kring scenisk framställning med barn. Mer teori, särskilt inom sånganatomi.	Efterlyser mer teori och forskning som belägg för att använda musiken mer integrerat i sin undervisning.	--- (Frågan besvarades aldrig.)
11. Tillämpning av senaste kursens material i den egna undervisningen:	Har nu infört sånguppvärmning i sin undervisning. Har blivit mer medveten om barns röster.	Ja, har kunnat tillämpa materialet, men har ingen tjänst som klasslärare och känner därför att det är svårt att väva in det i sin undervisning.	Har haft stor nytta av kursens material, framför allt den skiva hon fick på kursen.
12. Tillämpning av musik-integrering i den egna undervisningen:	Väver in sånger i andra ämnen efter det tema de jobbar med. Sjunger mycket under engelskundervisning en.	Försöker så gott det går. Upplevde ett visst motstånd i kollegiet. Tror att det skulle vara annorlunda om hon hade egna klasser.	Nej.

	Dagny	Ellinor	Fanny
13. Medvetenhet kring musik och ämnesintegrering i läroplanen:	Ja. Refererar till kurs- och läroplan.	Ja. Inom Waldorf jobbar de mycket ämnesintegrerande. Kan referera till kurs- och läroplan.	Ja, men upplever att det inte finns tid och rum för det. Jobbar mycket ämnesintegrerande men ej integrerat med musik.
14. Övriga kommentarer:	Betonar vikten av att få med sig material från kursen.	Uppskattar dokumentation av kursens material i form av ett kompendium och ljudinspelningar. Material ska helst vara direkt överförbart till den egna undervisningen.	Uppliver att musikundervisningen har blivit separerad från den övriga undervisningen. Associerar mycket positivt till fortbildning i musik.

Analys

De övergripande svaren när det gäller förväntningar är att de tillfrågade är ute efter glädje, inspiration, gemenskap och material som går att direktöverföra till den egna undervisningen.

Citat i urval:

- "Så det var så, jag tänkte. Alla kan spela ukulele, då kan kanske jag också."
- "Jag förväntade mig glädje, musikglädje."
- "lite var ju stimulans för oss som vuxna personer"
- "Åh det är ju det som är så roligt när man går på en fortbildning, när man kan gå hela personalgruppen ... det ger mycket mer."
- " ... jag tänkte direkt att vi skulle ha nåt samarbete kanske och starta nån' vuxenkör... (*skratt*)... så tänkte jag!"
- " ... att man kanske får lite roliga tips och så får man sjunga med andra"

Fyra av de sex tillfrågade ville framför allt få ut material från den aktuella fortbildningen. De övriga två var mer ute efter inspiration och stimulans. Dock uppskattade samtliga dokumentation av materialet och kursens innehåll. Två av de vi intervjuat betonar extra att materialet ska vara lätt att ta till sig och direkt överförbart till den egna undervisningen, gärna nivåanpassat. Fem av de sex intervjuade var mycket nöjda med det material de fått med sig och fann att kursen motsvarade deras förväntningar.

Citat i urval:

- "Det är en väldig tillgång att ha material. Det var jag mer än nöjd med, denna skiva. Det tänkte jag ju på när jag gick därifrån att – *Yes*, nu har jag nåt att komma med ... "
- " ... få lära oss lite nytt material. Få in lite nytt, lite fräscht, för att vi har varit lite ringrostiga så att säga – man körde bara samma gamla sånger, få lite nytt blod i oss."
- " ... han hade gjort ett kompendium, sån't där gillar man ju. Att få det i handen – bara direkt gå hem och använda, ungefär".
- "Vi spelade in i slutet – det tyckte jag var bra. Att man samlade ihop allting ... "

Tre av de intervjuade är 1–7-lärare, utbildade på Lärarhögskolan, och två av dem har haft någon form av konstnärligt tillval i sin utbildning. 1–7-lärarna vi intervjuat är mer medvetna om kopplingar till läroplanen. De övriga är utbildade barnskötare eller anstaltspedagog och uttrycker sig vagt eller att de inte alls är medvetna om något mål med ämnesintegrering i läroplanen.

Citat i urval:

- "Det har jag inte tänkt på. Alltså man ska ju stimulera barnen och ett jättebra sätt att stimulera barnen på är ju att använda musik. Man blir ju glad av musik."

Vid frågan angående om läraren jobbat ämnesintegrerande fick vi svaret:

- "Ja, mellan andra ämnen än musik, för musik har blivit en avskild avdelning, tycker jag."

Cecilia som uttryckte sig negativt gällande den aktuella kursen uttryckte ett missnöje med att ha blivit tillfrågad om önskemål om vad kursen skulle innehålla som sedan inte följdes upp. Dock uttryckte samtliga att de fått en mycket positiv upplevelse av de kurser de gått. Två av sex tillfrågade efterlyste mer teori med bland annat röst anatomi och forskningsresultat med kopplingar till lärande genom musik.

Citat i urval:

- "Ja upplevelsen var så enormt positiv. Vi hade så kul. Ni skulle bara veta!"
- "Kursen var jättebra och vi hade fantastiskt kul, vi var euforiska alla tre som gått kursen."
- "Jag vill få in lätta saker som är lätta att komma ihåg och som jag kan använda i mitt arbete. Som jag senare kan lära ut till barnen. Nånting som *dom* kan få med sig och bära med sig i livet, för jag tycker att sång är väldigt viktigt."
- "... och sen gärna lite teori där – om det här med stämbanden, hur de ser ut och varför man ska göra så och så – för jag glömmet lätt sådär."

(Om forskning hur barn lär sig och vad som händer i hjärnan vid inlärning med hjälp av musik, dans och lek:)

- "så att det går att berätta och övertyga och komma med argument inför föräldrar eller inför kollegor att det här är jätteviktigt, vi kan använda det här och det här och det här och vi, vi liksom uppfyller målen, ... det hör ihop med kursplanen."

Tolkning och slutsatser

En slutsats som kan dras från denna undersökning är att lärarna upplever att korta fortbildningar kan vara meningsfulla. Lärarna anpassar sina förväntningar till kursens längd och är allmänt mycket positiva till sina erfarenheter av korta fortbildningar. Vi kan även dra slutsatsen att inhämtning av nytt material, gemenskap och inspiration är målet för lärarna när de anmäler sig till en fortbildning av detta slag. Synsätt och medvetenhet kring respektive läroplan skiljer sig mellan de vi intervjuat som jobbar inom skolan och de som jobbar inom förskolan.

Diskussion

Tankar kring undersökningen

Problem vid urval och omorganisering av undersökningen

Från början hade vi planerat att följa en grupp deltagare i en kort fortbildning i musik. Vi ville intervjuar ett fåtal deltagare innan kursen, observera under kursen och sedan följa upp med en enkät eller möjligen ytterligare en intervju några veckor efter avslutad kurs för att se vad de kunnat tillämpa direkt i sin undervisning. Vi mötte dock tveksamhet och motstånd från kursledare då vi ville observera. De menade att det finns tillfällen då kursdeltagarna kan känna sig utsatta, alternativt att kursledaren inte ville bli observerad. Vi kom också själva fram till att en sådan undersökning skulle bli svår att skilja från en utvärdering av den specifika fortbildningskursen och att detta inte var relevant för vår frågeställning. Vissa av våra frågor var ändå till slut utvärderande i sin karaktär. Det var intressant för oss att få en heltäckande bild av hur de intervjuade ser på fortbildning och detta kändes relevant för vårt framtida arbete.

Efter en tids fundering och omorganisering av undersökningen gick det sedan snabbt att göra alla intervjuer. Det var svårt att hitta lämpliga personer att intervjuar, men när vi väl hittat dem flöt allting på som det skulle. Vi upplevde att det var lätt att få bra kontakt med personerna ifråga. Samtalen kändes avslappnade och trevliga. Det var härligt att träffa motiverad skolpersonal som delade med sig av sina, till största delen, positiva fortbildningserfarenheter. Flera av de vi intervjuade berättade efter avslutad intervju att de var förvånade och positivt överraskade av våra frågor. De sa att frågorna fått dem att se på kursen de gått med nya ögon. Det var i vissa fall svårt för de intervjuade att uttrycka vilka förväntningar de hade på den senaste korta fortbildningskursen i musik. När vi ställde kringgående frågor (till exempel – *Vad fick dig att anmäla dig till den senaste kursen och vad efterlyser du i framtida kurser?*) var det lättare för dem att svara utförligt och dessa tankar har vi i vissa fall tolkat som förväntningar.

Vilken roll spelar urvalet?

Det är intressant att alla kontakter vi fått till kursdeltagare har varit kvinnor. Vi hade hoppats på att även få intervjua några män, men det visar sig att Malmbergs bild av den typiska fortbildningsdeltagaren stämmer. Deltagaren är oftast kvinna och har lång erfarenhet som lärare. Genom vårt praktiska urval kan man fråga sig om de personer vi fått tag på också är personer som uppskattar kurser av det slag vi har fokuserat på. Därav är kanske resultatet en aning missvisande. För att få ett bredare urval hade vi nog behövt göra på något annat sätt. Vi hade till exempel kunnat söka upp och lista många relevanta kurser, spridda över hela landet och slumpmässigt valt bland dessa. Vidare kunde vi slumpmässigt ha valt deltagare från dessa kurser för intervju. Det hade naturligtvis varit mer spännande att göra en mer omfattande undersökning med fler intervjuer. Som det var nu var vi tvungna att ringa runt och några av de vi ringde till tackade nej. Kanske skulle de som tackade nej haft något spännande att tillföra vår undersökning.

Skiljer sig förskolepersonal och högskoleutbildade lärares medvetenhet kring kurs- och läroplaner generellt? Vad som är viktigt att veta är att det i Lpfö 98 (Skolverket, 1998) inte står lika uttalat som i grundskolans läroplan att man ska sträva mot ämnesintegrerat arbete, vilket var det vi frågade efter i intervjun. I Lpfö 98 läggs däremot stor vikt vid den kreativa leken – som vi anser är integrerande i sig. Detta kan vara en av förklaringarna till att alla de tre barnskötare vi intervjuade uttryckte sig vagt om medvetenheten kring integreringsmålen i läroplanen. Även om förskolepersonalen inte säger att de arbetar medvetet med musikintegrering kan vi ändå utläsa i resultatet att de faktiskt gör det. Till exempel arbetar någon med *skrivdans* och andra använder musikalysning i kombination med andra aktiviteter. I efterhand önskar vi att vi hade varit noggrannare med att hitta utbildade förskollärare att intervjua, istället för barnskötare. Vår förutfattade mening är att förskollärarna har större medvetenhet kring kursplan och läroplan, detta har vi inga belägg för utan detta uttalande baseras endast på våra personliga kontakter med utbildade förskollärare.

Tankar kring fortbildning

Vari ligger missnöjet på korta fortbildningskurser?

Vi har mötts av positiva reaktioner på kort fortbildning, detta trots att många undersökningar visar att missnöjet är stort. Är det så att det positiva ligger i musikämnets karaktär? En kort fortbildning i musik kan ha en praktisk utformning med ett konkret material som kan överföras direkt till den egna undervisningen. Ämnesövergripande föreläsningar däremot, saknar ofta praktisk tillämpning. Detta är kanske en bidragande faktor till det dåliga gensvar denna typ av kurs kan få. Det är ofta just dessa kurser kritiken riktar sig till. Eller finns svaret i lärarnas syn på fortbildnings syfte? I de intervjusvar vi fått kan vi ana ett mönster och det känns logiskt att tolka svaren som att lärarna ser att fortbildningarna är till för dem själva och deras eget välbefinnande. Vi undrar om de intervjuades förväntningar skulle se annorlunda ut om fortbildningens syfte (enligt bland andra Malmbergs definition: att lärarna ska bli bättre på att få eleverna att nå sina lärandemål) hade formulerats och förmedlats från rektorer

eller arbetsgivare. Är detta verkligen syftet för just de kurser vi hittat deltagare ifrån? Flera av de intervjuade har anmält sig på eget initiativ och gått fortbildningen på sin fritid. De har i vissa fall betalat den själva, ur egen ficka. De har inte blivit ditkommenderade av sina arbetsgivare. De som inte gått på sin fritid har ändå själva anmält sig till kursen eller efterfrågat den. Detta tror vi har stor betydelse för deltagarnas motivation, upplevelse och utvärdering av kursen. Man kan ifrågasätta om fortbildning, där lärarna går en kurs på sin fritid, verkligen kan jämföras med den typ av fortbildning som sker helt inom skolans regi, den som Emsheimer, Wiklund och Malmberg oftast verkar syfta på. I de fall då det rör sig om kurser som kommunen erbjuder lärarna gratis kan man fråga sig ifall lärarna skulle vara mer kritiska om de skulle behöva betala för kursen. Inför en vidare undersökning inom detta område rekommenderar vi att specificera ytterligare vilken typ av kurs det rör sig om och också hitta personer att intervjua som gått kurser av samma typ.

Korta kontra långa fortbildningskurser

Med denna undersökning var vår intention inte att jämföra en kort kurs med en lång kurs, men ibland var det svårt för de intervjuade att inte jämföra deras tidigare fortbildningserfarenheter av olika längd. Flera av de intervjuade tyckte att de fick ut mycket mer av en långvarig kurs än en kort kurs, detta framkom i samtal efter intervjuerna, men frågeställningen i vår uppsats syftar som sagt inte till att jämföra olika typer av kurser. En av våra slutsatser från denna undersökning är att de som går en kort fortbildning inte behöver ha orimliga förväntningar på kursen. I och med att kursdeltagarna är medvetna om kursens längd anpassar de sina förväntningar. Det betyder inte att de har låga förväntningar på korta kurser.

Finns det behov av ett nytt begrepp inom fortbildning?

Kanske finns det idag två former av fortbildning som båda har sin givna plats i skolan. Den ena som syftar till att förbättra elevernas utbildning medan den andra främst är till för lärarnas individuella utveckling och välbefinnande. För ett långsiktigt förändringsarbete av skolan tror vi på Wiklund, Malmberg och Madséns linje med fortbildningar som pågår under längre tid. Fortbildning som i förlängningen syftar till att förbättra elevernas utbildning och hjälpa eleverna att nå sina mål. Fortbildning som kontinuerligt följs upp och utvärderas. "Det som nu krävs är ett systematiskt, långsiktigt och uthålligt arbete med samordnade insatser för organisationsutveckling, verksamhetsutveckling och kompetensutveckling ..." (Madsén, 1994, s. 40). Genom vår undersökning ser vi ändå att den korta fortbildningen fyller en viktig funktion i skolan, främst med motivationella effekter. Den kan utveckla arbetet i skolan i form av till exempel nytt material, nya idéer och förhoppningsvis en inspirerad lärare men kanske inte förändra hela arbetssätt. En kurs av detta slag kan stimulera läraren och det kan vara nog så viktigt. I *Lärares lärande* (Madsén, 1994) kan man läsa om problemet med att fortbildning uppfattades som en privatsak bland lärarna. Kanske är detta inget problem. I linje med det som Rönnqvist och Thunborg (1996) påpekat är det kanske skäl nog att lärarna får stimulans. En kurs som ger material, inspirerar, erbjuder gemenskap och glädje är något som kan påverka varje människa positivt i sitt arbete. Dock bör kanske

kurser som de vi undersökt få en annan benämning än fortbildning, så att syftet för aktuell kurs blir tydligare och i förlängningen mer accepterat i skolan.

Intressant område för framtida forskning

Om vi hade haft mer tid till denna undersökning hade det varit intressant att undersöka lärares och skolledares associationer och förväntningar till ett givet prospekt för en fortbildningskurs i musik, att ta reda på hur ett prospekt tolkas och vad de tillfrågade räknar med att få ut av den formulerade produkten. Detta är, vad vi vet, ett ännu outforskat område. Man skulle också veta att förutsättningarna sett exakt lika ut för alla som deltar i undersökningen. Man skulle kunna titta på om det finns några skillnader mellan vad olika grupper – såsom genusperspektiv, utbildning eller befattning – ser som intressant. Man skulle kunna se vad de saknar och vad de förväntar sig ska finnas med i ett prospekt.

Referenser

Litteratur

Arfwedson, G. & Arfwedson, G. (1993). Traditionernas framväxt. I L. Svedberg & M. Zaar (Red.), *Boken om pedagogerna* (3uppl.). (s.13–79). Falköping: Liber utbildning.

Björkvold, R. (2005). *Den musiska människan*. Malmö: Runa.

Emsheimer, P. (1994). Behovsanalys och uppföljning – för bättre fortbildningsplanering. I T. Madsén (Red.), *Lärares lärande* (s.189–194). Lund: Studentlitteratur.

Gardner, H. (1998). *De sju intelligenserna* (3uppl.). Jönköping: Brain Books.

Gustavsson, B. (1996). Att leva och lära ut – livslångt lärande ur ett integrativt perspektiv. I P.-E. Ellström, B. Gustavsson, & S. Larsson (Red.), *Livslångt lärande* (s.180–202). Lund: Studentlitteratur.

Holm, T., & Hultin, H. (2008). *Bli en annan kraft när man samarbetar*. (Examensarbete från Lärarutbildningen, Barndoms- och Ungdomsvetenskap). Malmö högskola.

Johansson, J., & Nedemo, S. (2006). *Glädje och gemenskap*. (Examensarbete från Lärarutbildningen). Högskolan Kristianstad.

Linnell, U. (1994). Fortbildning i en decentraliserad skola – En bakgrund och några problemställningar. I T. Madsén (Red.), *Lärares lärande* (s.94). Lund: Studentlitteratur.

Lundgren, U. P. (Red.). (1996). *Pedagogisk uppslagsbok*. Stockholm: Lärarförbundet

Madsén, T. (Red.). (1994). *Lärares lärande – Från fortbildning till en lärande arbetsorganisation*. Lund: Studentlitteratur.

Madsén, T. (1994). Skolutveckling och lärares kompetensutveckling i ett helhetsperspektiv. I T. Madsén (Red.), *Lärares lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Malmberg, K. (2008).

URL

http://www.skolverket.se/content/1/c6/01/36/22/174787_Kristina_M_080915.pdf

Hämtad: 2009-04-23

Nilsson, I., & Backman, T. (2005). *Musik och matematik*. (Examensarbete från institutionen för estetiska ämnen). Umeå universitet.

Pedersen, F., & Boman, P. (2007). *Skolutveckling, Problemlösning eller Muntration?* (Kandidatuppsats från Pedagogiska institutionen). Örebro universitet.

Rönnqvist, D., & Thunborg, C. (1996). Personalutbildning – ett instrument för livslångt lärande. I P.-E. Ellström, B. Gustavsson, & S. Larsson (Red.), *Livslångt lärande* (s.48-72). Lund: Studentlitteratur.

Skolverket. (1994). *Den nationella utvärderingen av grundskolan våren 1989. Musik Åk 2 och 5. Musikämnets villkor och möjligheter. Skolverkets rapport nr 64. Från Lgr 80 till Lpo 94*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (1998). *Läroplan för förskola, Lpfö 98*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2000). *Grundskolan kursplaner och betygskriterier 2000*. Västerås: Skolverket och Fritzes.

Skolverket. (2006). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94*. Ödeshög: Skolverket.

Skolverket. (2007). *Ett lyft i karriären*. Stockholm: Skolverket.

Webbsidor

Alric music

URL

<http://www.alricmusic.com/shop/?artnr=79800>

Kreativ musikkurs. Hämtad: 2009-04-25

Baloba musik

URL

www.balobamusik.se

Eva Sjögrens kursutbud. Hämtad: 2009-04-25

Barn och sång

URL

<http://www.barnochsang.se/>

Kursutbud. Hämtad: 2009-04-25

Lerum kulturskola

URL

<http://www.lerum.se/Invanarservice/Skolsidor/Valkommen-till-Kulturskolan/Fortbildning-for-pedagoger/for-pedagoger-inom-for--och-grundskolan/>

Kursutbud i fortbildning. Hämtad: 2009-04-25

Uppsala fortbildning

URL

<http://www.uppsalafortbildning.se/fortb.php>

Fortbildningsutbud i Uppland. Hämtad: 2009-04-25

Bilaga

Intervjufrågor

- Vilken utbildning har du?
- Hur länge har du arbetat i skolan?
- Vad jobbar du med för åldrar och ämnen?
- Vilka förkunskaper har du i musik?
- Har du fortbildat dig förut? I så fall inom vilket område?
- Vad fick dig att anmäla dig till den senaste korta fortbildningskursen i musik och hur fick du vetskap om denna kurs?
- Vad hade du för förväntningar innan kursen?
- Mötte kursen dina förväntningar?
- Beskriv tankarna du gick hem med efter avslutad kurs.
- Om du skulle gå ytterligare en kurs i musik, vad skulle du efterlysa?
- Har du använt dig av något du fick med dig från kursen i din undervisning? Vad?
- Om du ska använda dig av musik i din undervisning, på vilket sätt vill du då göra det?
- Jobbar du ämnesintegrerat med musik?
Om ja, är det på något sätt kopplat till läroplanen?